

ВІДГУК

офіційного опонента доктора психологічних наук, професора ОСЬОДЛА Василя Ілліча на дисертаційне дослідження ПРОНОЗИ-СТЕБЛЮК Катерини Володимирівни на тему: «Медико-психологічний супровід пацієнтів з постконтузійним синдромом», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 – соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 – психологія

Актуальність обраної теми зумовлена передусім тим, що повномасштабна війна поставила перед психологічною наукою питання, на яке вона досі не має вичерпної відповіді: яким чином відбувається психологічна переробка травматичного досвіду, коли сама нейробіологічна основа цієї переробки – головний мозок – виявляється ушкодженою. Постконтузійний синдром є унікальним психологічним феноменом саме тому, що порушує базові передумови терапевтичної роботи: здатність усвідомлювати власний стан, утримувати увагу у процесі взаємодії, вербалізувати переживання та формувати зв'язну розповідь про травматичний досвід.

Психологічна наука накопичила значний арсенал методів роботи з психотравмою, однак переважно за умови збереженого когнітивного функціонування. Ситуація, коли когнітивний дефіцит, уникаюча поведінка та дисоціативні механізми одночасно блокують як переживання травми, так і її опрацювання, залишалася недостатньо осмисленою теоретично та практично не забезпеченою належним психологічним інструментарієм. Саме цей розрив між можливостями сучасної психологічної науки та реальними потребами пацієнтів із постконтузійним синдромом визначає той науковий вузол, навколо якого вибудовується представлене дослідження. Отже, дисертаційна робота Пронози-Стеблюк К. В. «Медико-психологічний супровід пацієнтів з постконтузійним синдромом» присвячена актуальній та суспільно значущій проблемі сучасної психології.

Метою дисертаційної роботи є теоретичне обґрунтування та експериментальне дослідження ефективності медико-психологічного супроводу пацієнтів із постконтузійним синдромом, побудованого на врахуванні механізмів аперцепції, метафоризації та переробки травматичного досвіду, з подальшим підвищенням ефективності клініко-психологічних інтервенцій у цієї категорії пацієнтів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Виконання роботи здійснювалося відповідно до плану наукових досліджень ДУ «Інститут нейрохірургії імені академіка А. П. Ромоданова НАМН України» (В/ІК 26.02.13_0117U004278) «Вивчити структурні і функціональні порушення центральної нервової системи у проміжному та віддаленому періоді бойової вибухової легкої черепно-мозкової травми»; теми ДУ «Інститут нейрохірургії імені академіка А. П. Ромоданова НАМН України» «Морфофункціональні та ментальні наслідки легкої черепно-мозкової травми у віддаленому періоді» (шифр 0027U001034); теми Української військово-медичної академії «Обґрунтування застосування

діагностичних та відновлювальних психофізіологічних заходів у постконтузійному періоді військовослужбовців» (шифр 0118U001326 «ОВИД»); теми ДУ «Інститут кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України» «Впровадити технологію об'єктивного контролю та корекції процесу реабілітації військовослужбовців з посттравматичним стресовим розладом та іншими видами бойової психічної травми»; а також наукових тем лабораторії психології навчання імені І. О. Синиці Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота Пронози-Стеблюк К. В. виконана на належному науково-методичному рівні із застосуванням принципів доказової медичної психології. Авторкою реалізовано комплексний підхід до вивчення клініко— психологічних та патопсихологічних особливостей пацієнтів із постконтузійним синдромом як мішені інтегрованого медико-психологічного супроводу з елементами аперцептивно-метафоричної терапії.

Використані методи статистико-математичної обробки даних (пакети Microsoft Excel та Statistica 6.0, параметричні й непараметричні критерії, поправка Бонферроні) є адекватними поставленим завданням і забезпечують достовірність та інформативність отриманих результатів.

Дисертаційна робота відповідає вимогам до кваліфікаційних наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії та містить усі необхідні структурні елементи: вступ, аналітичний огляд літератури, опис дизайну дослідження, характеристику контингенту та методичного інструментарію, результати власних клінічних і психодіагностичних досліджень, аналіз та узагальнення результатів, висновки, список використаних джерел і додатки. Матеріал належно проілюстрований таблицями та рисунками; у додатках представлено зразки психодіагностичних протоколів і стимульний матеріал авторської методики МАК «КПС».

Наявність актів упровадження у практику засвідчує прикладну спрямованість дослідження та реальну затребуваність його результатів у системі психологічної допомоги ветеранам.

Ступінь досягнення мети та повнота викладення основних положень дисертації в наукових публікаціях. Поглиблений аналіз дисертаційної роботи дозволяє дійти висновку, що поставлена мета у процесі виконання дослідження була повністю досягнута.

За матеріалами дисертації опубліковано 8 наукових праць, з яких 3 статті — у фахових виданнях категорії «Б», 4 статті — у наукових виданнях країн Європейського Союзу, у тому числі одна — у журналі, що індексується у наукометричній базі Scopus, а також один розділ колективної монографії.

Загальна характеристика роботи. В анотації, поданій українською та англійською мовами, відображено мету і завдання дослідження, стисло представлено основні результати, наукову новизну та практичне значення роботи.

Після анотації наведено список публікацій здобувачки за темою дисертаційного дослідження, що засвідчує належну апробацію результатів роботи.

Вступ дисертаційної роботи містить переконливе обґрунтування актуальності дослідження та його відповідності сучасним потребам клінічної практики, а також чітке формулювання мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження.

Зміст *першого розділу* «Теоретико-методологічні засади дослідження медико— психологічного супроводу пацієнтів з постконтузійним синдромом» відзначається зрілим психологічним осмисленням феномену ПКС як стану, що виходить за межі суто неврологічного розуміння. Дисертантці вдалося переконливо показати, що патопсихологічна структура ПКС охоплює порушення на рівні основних психічних функцій — когнітивних, афективних та регуляторно-поведінкових. Особливо слід відзначити теоретичну продуктивність введеного авторкою концепту аперцептивно-метафоричного опосередкування, який органічно вписується у сучасні психологічні уявлення про роль символізації та наративізації у процесах опрацювання травматичного досвіду.

У *другому розділі* «Загальна характеристика та методи дослідження пацієнтів з постконтузійним синдромом» представлено ґрунтовний опис контингенту дослідження та методологічного апарату. Методичний блок вирізняється продуманою структурою психодіагностичних інструментів, що охоплюють різні рівні психологічного функціонування: суб'єктивне переживання симптомів, посттравматичні реакції, афективний стан, когнітивне функціонування та якість сну. Використання авторської методики МАК «КПС» є методологічно сміливим і водночас виправданим рішенням, оскільки проективно— метафоричний підхід дозволяє отримати доступ до психологічних змістів, недоступних у межах прямого вербального опитування.

Третій розділ «Клініко-психологічна характеристика обстежених пацієнтів з постконтузійним синдромом» має значну наукову цінність. Найбільш вагомим є те, що авторці вдалося емпірично обґрунтувати ПКС як стан, у якому психологічні розлади виступають не лише реактивним супроводом нейротравми, а й самостійним структурним компонентом із власною патопсихологічною логікою. Встановлена закономірність комбінованого характеру ПКС і ПТСР відкриває важливу психологічну перспективу для подальших досліджень травматичного досвіду та його переробки.

Четвертий розділ «Психологічний супровід пацієнтів з постконтузійним синдромом» є найбільш оригінальним та концептуально значущим у роботі. Авторська програма супроводу вибудована навколо ключової психологічної проблеми пацієнтів із ПКС — труднощів усвідомлення, вербалізації та інтеграції травматичного досвіду в цілісну автобіографічну нарацію.

Авторська методика МАК «КПС» забезпечує символічний «обхідний шлях» до переживання травми: метафоричне зображення створює безпечний психологічний простір для аперцепції власного стану, знижує психологічний опір та відкриває доступ до емоційно насичених змістів, недоступних у межах прямої вербальної комунікації. Наведені у роботі ілюстрації карток МАК «КПС» суттєво підвищують прозорість методики та сприяють глибшому розумінню механізмів її психологічного впливу.

Узагальнення результатів є логічним завершенням дослідження, а висновки повністю відповідають поставленим завданням та впливають із результатів роботи.

Наукова новизна дисертації полягає у тому, що вперше у вітчизняній медичній психології постконтузійний синдром обґрунтовано як самостійний біопсихосоціальний феномен із власною патопсихологічною структурою; емпірично верифіковано ефективність інтегрованої програми медико-психологічного супроводу; розроблено та валідовано авторську методику МАК «КПС»; введено концепт аперцептивно-метафоричного опосередкування травматичного досвіду як механізму подолання психологічних бар'єрів вербалізації та інтеграції травми.

Загалом дисертаційне дослідження Пронози-Стеблюк К. В. справляє враження самостійної, психологічно зрілої та концептуально цілісної наукової праці. Разом із тим до змісту роботи можна висловити окремі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. У роботі детально охарактеризовано клінічну симптоматику та нейрофізіологічні показники пацієнтів із ПКС, однак психологічні ресурси та чинники резиліентності особистості залишилися поза межами спеціального аналізу. Доцільним було б врахування таких показників, як особистісна стійкість, самоефективність та стиль атрибуції.

2. Недостатньо висвітлено питання діагностики та врахування копінг-стратегій пацієнтів до початку психологічного втручання, що могло б посилити рівень персоналізації програми супроводу.

3. Ефективність програми оцінювалася переважно за динамікою клінічної симптоматики. Водночас важливими є також показники якості життя, соціального функціонування та суб'єктивного благополуччя пацієнтів.

4. Поза окремим аналізом залишився психологічний компонент терапевтичного альянсу між психологом і пацієнтом, хоча саме він може виступати важливим чинником ефективності психологічного супроводу при ПКС.

Висловлені зауваження не знижують наукової та практичної цінності дисертації й мають характер рекомендацій щодо подальшого розвитку авторської концепції.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Аналіз представленої на захист дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що у ній отримано нові науково обґрунтовані теоретичні та емпіричні результати, які забезпечують вирішення важливого наукового завдання щодо визначення психологічних особливостей медико-психологічного супроводу пацієнтів з постконтузійним синдромом.

Дисертаційна робота та наукові публікації здобувачки свідчать про належний рівень володіння методологією наукових досліджень і вміння застосовувати її у вирішенні актуальних наукових завдань. Подана дисертація відповідає спеціальності 053 Психологія та вимогам чинних нормативно-правових документів, зокрема Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня

2016 р. № 261 (зі змінами), наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), а також Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

З огляду на викладене можна зробити висновок, що авторка дисертації – Проноза-Стеблюк Катерина Володимирівна – за результатами публічного захисту заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія.

Офіційний опонент:

Професор кафедри психології Державного торговельно-економічного університету, доктор психологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки

« 11 » травня 2026 р.

Василь ОСЬОДЛО

Підпис Осьодло Василь засвідчую
Начальник відділу кадрів Н. Шевченко